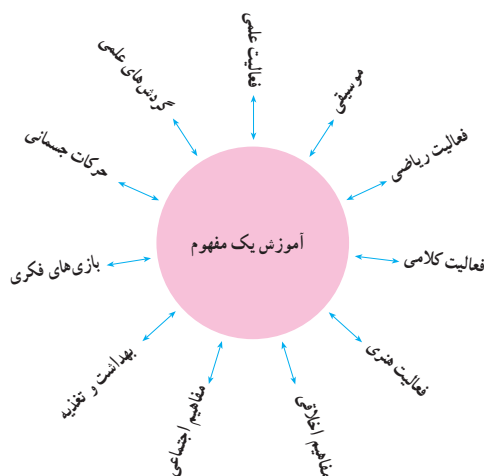

برنامه‌ریزی و اجرای مفاهیم آموزشی

هدف‌های رفتاری: در پایان این فصل دانش‌آموز باید بتواند:

- منظور از آموزش را بیان کند.
- اصول یادگیری را به‌طور کلی فهرست نماید.
- اهداف آموزشی پیش از دبستان را توضیح دهد.
- هدف هر یک از فعالیت‌ها را بنویسد.
- برای آموزش یک مفهوم برنامه‌ریزی کند.
- برنامه آموزشی خود را اجرا کند و نتیجه‌ی ارزش‌یابی را توضیح دهد.

مقدمه

ارائه‌ی یک برنامه‌ریزی خلاق برای کودکان پیش از دبستان ضروری است، زیرا امروزه ثابت شده است که آغاز مدرسه برای آموزش بسیار دیر و بهترین سن برای یادگیری، سنین قبل از مدرسه است. زیرا کودکان در این سن میل شدیدی به یادگیری دارند و آموزش‌پذیریشان در یک محیط مناسب و با برنامه‌های تدوین شده براساس رشد همه‌جانبه، از ضریب بالایی برخوردار است. آن‌ها دوست دارند اطلاعات دست اول را خود کشف و تجربه کنند. به‌طور مثال، سیاوش ۴ ساله از مادرش می‌پرسد «چرا باران می‌بارد؟» و مادر پاسخ می‌دهد «برای آن‌که علف‌ها و گل‌ها تشنه هستند و باید سیراب شوند.» مادر گمان می‌کند که پاسخ او درست است. اما در ادامه‌ی پاسخ سریع و کوتاه مادر، کودک می‌پرسد: «مگر علف‌ها و گل‌ها دهان دارند؟» حال چه پاسخی باید داد. این نوع محاوره‌ها تأکیدی است بیش‌تر بر توانایی ذهنی و میزان درک کودکان، که نهایتاً توجه بیش‌تری را می‌طلبد. بنابراین، باید با برنامه‌ریزی درست و

در اختیار گذاشتن امکانات و مواد آموزشی مناسب و با استفاده از فعالیت‌های بدنی، ذهنی، اجتماعی و عاطفی، به کودک فرصت داد تا ببیند، بشنود، ببرد، جست‌وجو و استدلال کند. پاسخ خود را به دست آورد و در واقع باید آموزش ببیند.

منظور از آموزش چیست؟

آموزش به معنای ایجاد شرایط برای تغییر رفتار فرد است و چنانچه پس از آموزش تغییری ایجاد نشود، در واقع آموزشی صورت نگرفته است. تغییر رفتار، بیش‌تر در زمینه‌ی مهارتی، دانشی و نگرشی صورت می‌گیرد. بنابراین، یادگیرنده باید بیاموزد و این مهم اتفاق نمی‌افتد، مگر با در نظر گرفتن اصول یادگیری و ساختن برنامه‌ها (برنامه‌ریزی) اجرا و ارزش‌یابی آن‌ها.

مروری بر اصول یادگیری

۱- ایجاد انگیزه: هیچ مربی و یا معلمی بدون ایجاد انگیزه، موفق به ارائه‌ی برنامه‌ی آموزشی خود نیست. چنانچه هیچ فراگیرنده‌ای بدون انگیزه، آمادگی برای یادگیری ندارد.

۲- یادگیری فعال: یادگیری به صورت فعال روی می‌دهد، بنابراین، باید پذیرفت که فراگیران بدون ایده و اندیشه نیستند و محتوای آموزشی نباید القا شود بلکه باید با ارائه‌ی تکالیف و تمرینات متنوع، فراگیران را برای یادگیری عمیق‌تر تحریک نماید.

۳- نیاز به راهنمایی: فراگیران نیاز به راهنمایی و باز خورد دارند. در سیستم‌های امروزی آموزش و پرورش، مربی یک انتقال‌دهنده‌ی صرف نیست بلکه باید در مقام مشاور، راهنما و هدایتگر، ایفای نقش کند و زمینه و محیط را برای آموزش بهتر فراهم سازد.

۴- مواد آموزشی مناسب: انتخاب مواد آموزشی متناسب با ویژگی‌های همه‌جانبه‌ی فراگیران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مواد آموزشی باید اثرگذار و سودمند باشد تا فراگیران بتوانند از طریق فعالیت‌های گوناگون، اطلاعات بیش‌تری کسب کنند و بیش‌تر یاد بگیرند.

۵- در نظر گرفتن زمان: ایجاد فرصت مناسب با توجه به محتوای آموزشی، بسیار ضروری است. هرچه فرصت تمرین، تکرار و سنجش بیش‌تر باشد حاصل یادگیری بیش‌تر خواهد بود. بنابراین، باید به خاطر داشت که هر محتوایی را نمی‌توان در یک قالب زمانی یک‌سان آموزش داد. مثلاً آموزش رشد یک دانه طبیعتاً با آموزش صدای حیوانات از نظر مدت زمان تفاوت دارد.

۶- استفاده از روش‌های گوناگون: هر محتوای درسی، روش آموزشی خاصی دارد. بنابراین، نباید با یک روش خاص کلیه‌ی مفاهیم را آموزش داد. روش‌های گوناگونی چون پرسش و پاسخ، دیداری، شنیداری، آموزش برنامه‌ای، تمرین و تکرار، اجرای نقش، شبیه‌سازی، و ...، با توجه به محتوای آموزشی، اجرای فعالیت را در قالب واحد کار و یا ارائه‌ی پروژه تسهیل و یادگیری را تقویت می‌کند.

۷- تقویت رفتار درست: مربی باید با دقت، کار فراگیران را دنبال کند و آن‌ها را ارزیابی و درستی عمل آن‌ها را اعلام نماید. نوع تقویت رفتار، بستگی به تفاوت‌های فردی دارد. بعضی از فراگیران از تمجید لذت می‌برند، گروهی دیگر از گرفتن امتیاز و ...، بنابراین، با شناخت ویژگی‌های فراگیران و کارکردشان، می‌توان رفتار درست را تقویت نمود.

۸- معیار عملکرد: تهیه‌کننده‌ی مواد درسی با توجه به آنچه از فراگیران انتظار دارد باید معیاری داشته باشد، تا فراگیر بتواند میزان آموخته‌هایش را در آن چهارچوب ارزیابی کند. یعنی فراگیرنده باید بفهمد که در کجا قرار دارد؟ آیا باید تلاش بیش‌تری کند و یا در حدّ مطلوبی است.

شناخت اهداف آموزشی در دوره‌های پیش از دبستان

به منظور اجرای برنامه‌های آموزشی، باید هدف‌های بنیادین آموزشی و راه‌های رسیدن به آن را شناخت. باید زمینه‌های مختلف دانش و آنچه را که می‌توان در این زمینه‌ها و در هر مرحله‌ای به کودکان ارائه کرد و نیز توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌های کودک را بررسی نمود. چه بسا اهداف برای یک گروه و یک سن با اهداف گروه و سن دیگر تفاوت داشته باشد و نتواند برای هر دو گروه یکسان مفید و مؤثر واقع شود. مثلاً کودکان ۳ ساله بیش‌تر دوست دارند با محیط، ابزار و فعالیت‌ها آشنا شوند، در حالی که کودکان ۴ ساله، بیش‌تر به کاربرد وسایل علاقه‌مندند و دوست دارند شخصاً به کشف و کسب تجربه پردازند. به همین ترتیب، گاه فعالیتی برای گروهی بیش از حد رشد و توانایی‌شان است و آن‌ها را مأیوس می‌کند و یا در سطح پایین‌تری قرار دارد و آن‌ها را کسل و خسته خواهد کرد.

اهدافی که در زمینه‌ی آموزش کودکان در دوره‌های پیش از دبستان باید در نظر گرفت، عبارت‌اند از:

● به کودک کمک کند تا تصور ذهنی صحیحی از خود پیدا کند و به توانایی‌های جسمانی، عاطفی، عقلانی و اجتماعی خود بی‌ببرد.

● برنامه‌ها به گونه‌ای باشد که کودکان طی آن به کسب تجارب دست یابند؛ خصوصاً تجربیاتی که در منزل امکان دسترسی به آن‌ها کم است و بدین ترتیب آن‌ها را جست‌وجوگر و کنجکاو نماید.

● به کودکان فرصت دهد تا با انجام فعالیت‌های گوناگون، ضمن هماهنگی بین اعضای بدن، ماهیچه‌های بزرگ و کوچکشان تقویت شود.

● کودک را به فکر کردن، تجزیه و تحلیل، تشخیص و حل مسئله از طریق گفت و شنود و تجربه تشویق کند.

● حواس پنجگانه کودکان را به کار گیرد و تقویت کند.

● به کودک فرصت دهد تا از طریق بازی، اجرای فعالیت‌های هنری و داستان‌گویی، بتواند افکار و احساسات خود را بیان کند.

● برنامه‌ها طوری باشد که کودک را در زبان‌آموزی یاری دهد و خزانه‌ی لغات و قدرت بیان او را تقویت کند.

● کودکان را به یادگیری و کسب اطلاعات جدید مشتاق کند و به آن‌ها فرصت کافی برای یادگیری و دقت بدهد.

● به نیازهای فردی و گروهی توجه کند و آن‌ها را به فعالیت گروهی تشویق نماید.

● بین آموزش پیش از دبستان و منزل و آموزش دبستان ارتباط برقرار سازد.

با توجه به اهداف فوق می‌توان برای آموزش برنامه‌ریزی نمود. زیرا در صورت برنامه‌ریزی نکردن، در انبوه تجربیات گوناگون گرفتار می‌شویم و بی‌آن‌که بدانیم، چه می‌خواهیم انجام دهیم و چه می‌توانیم انجام دهیم، ساعات روز را پشت‌سر می‌گذاریم. معمولاً در برنامه‌ریزی، اهداف به دو گروه کوتاه مدت و بلند مدت تقسیم می‌شوند.

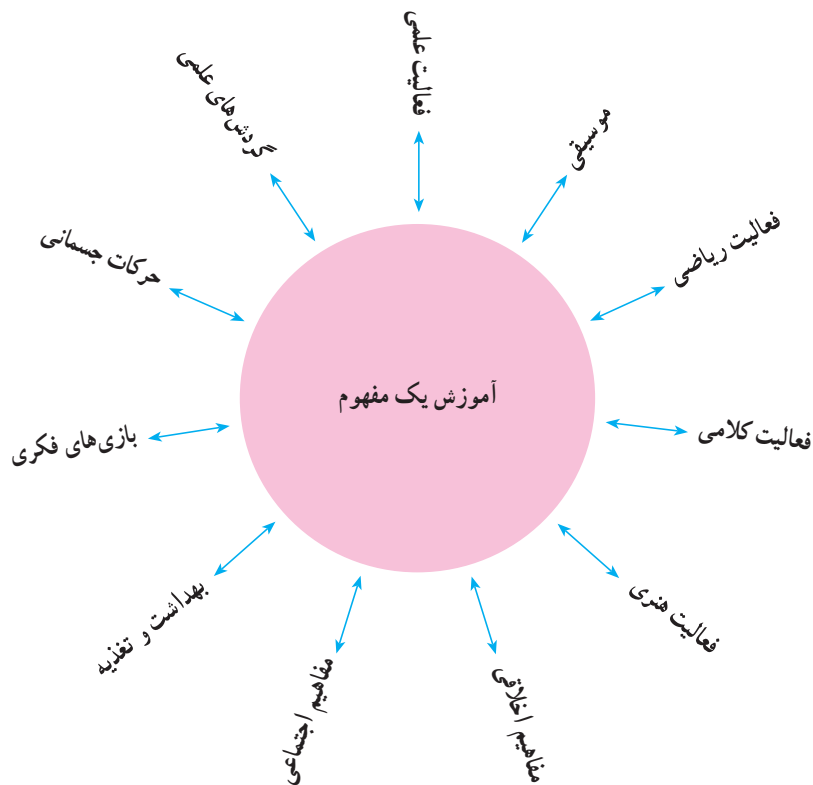
در برنامه‌های بلند مدت، فعالیت‌های کلاسی به گونه‌ای سازماندهی می‌شود که کودکان را به اهداف آموزشی موردنظر برساند. در این‌جا باید از قبل برای برنامه‌اندیشید و به جمع‌آوری مواد آموزشی و ابزار مناسب پرداخت. از طرفی برنامه‌ی کوتاه مدت برای پیش‌بینی جزئیات آموزش ضروری است، زیرا تناسب برنامه برای یک روز و ایجاد فعالیت‌های مختلف در برنامه‌ی کوتاه مدت صورت می‌گیرد. به‌طور مثال، آموزش گیاهان و یا حیوانات برای آشنایی با طبیعت در برنامه بلند مدت منظور شده است. در همین حال برای روز به خصوصی زندگی یکی از حیوانات مطرح می‌شود که در نهایت روزهای دیگر نیز از حیوانات دیگر صحبت خواهد شد. در نتیجه کودکان می‌آموزند که بعضی از آن‌ها زمستان خواب‌اند، بعضی حشرات‌اند و همین‌طور تا آخر.

بنابراین، برنامه‌های آموزشی با توجه به سن کودکان، نیازهای فردی و گروهی آن‌ها، امکانات، تجهیزات و توانایی‌های مربی و براساس سال، ماه، هفته و روز تنظیم و اجرا می‌شود و مربی، علاوه بر داشتن آمادگی برای آموزش روزانه، به مدد طرح درس هفتگی و ماهانه آموزش پیوسته‌ای را دنبال می‌کند، به گونه‌ای که آموخته‌ی روزانه‌ی کودک با آموخته‌های قبلی او ارتباط دارد و از تجربیات قبلی او بهره‌مند می‌گردد.

آنچه در یک برنامه اهمیت دارد رعایت موازنه در درازمدت است.

مجدداً تأکید می‌شود که یک برنامه‌ی صحیح باید جواب‌گوی فراگیران باشد بنابراین :

- ۱- باید به تفاوت‌های فردی کودکان در گروه توجه کند؛ نیازها و علایق آن‌ها را بشناسد و درعین حال، نیازها و علاقه‌های گروهی را نیز مورد توجه قرار دهند.
- ۲- برنامه باید شامل تجارب گوناگون باشد (پرورش جسمانی، پرورش حواس، کشف محیط و طبیعت، پرورش هوش و استعداد و توانایی‌ها و زبان‌آموزی) و برای افزایش یادگیری کودکان و دادن معنای بهتر و کامل‌تر به مفاهیم، باید از این تجارب استفاده کرد. نمودار زیر این فعالیت‌ها را نشان می‌دهد.

کودک از هر فعالیتی چه می‌آموزد؟

۱- فعالیت علمی

هدف آشنا کردن کودکان با مفاهیم علوم به زبان ساده است، چه در مورد پدیده‌های طبیعت (باد، آب، خاک، آتش، فصول، جنگل، دریا، آسمان، خورشید، ماه، زغال‌سنگ، گاز، نفت) چه حیوانات (اهلی، وحشی، زیستگاهشان، نوع تغذیه، نوع حرکت، طرز زندگی، پوشش آن‌ها، نحوه‌ی محافظت در مقابل دشمن، چگونگی تولیدمثل، نوع تأثیرشان در زندگی انسان‌ها، اسامی حیوانات و بچه‌هایشان و ...) و چه گیاهان (اسامی، رنگ و شکل، قسمت‌های مختلف یک گیاه، معرفی قسمت‌های خوراکی گیاه، نیازهایشان، نحوه‌ی مراقبت از آن‌ها). با فراهم کردن زمینه‌ی این مفاهیم کودک با محیط زندگی خویش آشنا می‌شود و پدیده‌های علمی را در زندگی روزمره‌اش تجربه می‌کند.

۲- موسیقی

هدف، آشنا کردن کودک با ریتم و هماهنگی در حرکات است. کودکان از شنیدن موسیقی مناسب خود و از نظم و صوت آن لذت می‌برند. چنانچه فعالیت‌ها با موسیقی همراه باشد سبب یادآوری مطالب می‌گردد. زیرا شنوایی حافظه را تحریک می‌کند و موجب می‌شود اشعار و مفاهیمی را که در قالب آن موسیقی شنیده بود به‌خاطر بیاورد. در ضمن موسیقی می‌تواند زمینه‌ساز درک مفاهیم فیزیک (چون صدا، تشخیص صداها، مختلف و نقش صدا در زندگی) و نیز آموزش انواع مختلف سازها و جلب توجه آن‌ها به نقش ریتم در زندگی باشد.

۳- فعالیت‌های هنری

هدف، به کار گرفتن تخیلات، بی بردن به مهارت و توانایی عضلات کوچک و بزرگ دست، آشنایی با فرم، شکل، جسم و رنگ است. مریبان با تأکید بر اهداف آموزشی (نه آنچه کودکان تولید می‌کنند)، لازم است به این فعالیت اهمیت دهند. زیرا این فعالیت‌ها، زمینه را برای آموزش مفاهیمی چون رنگ و ترکیب رنگ‌ها، همچنین اشکال و فرم فراهم می‌سازد.

۴- فعالیت‌های کلامی

زبان یک وسیله‌ی ارتباطی است. و از این طریق فعالیت‌های کلامی کودکان (تبادل اندیشه و احساس) تقویت می‌شود. در این فعالیت‌ها، با توجه به محورهای شنیدن، صحبت کردن و خواندن می‌توان با استفاده از تصاویر و یا بدون آن، مفاهیمی را ضمن داستان و یا شعر، به کودک ارائه داد. تفکر خلاق با چنین مناسبتی شکل می‌گیرد و موجب آفرینش و نوآوری می‌شود.

۵- فعالیت‌های مربوط به بهداشت و تغذیه

هدف، آشنا کردن کودک با مفهوم و نقش سلامت در زندگی و داشتن عادات غذایی درست و برقراری ارتباط این دو با هم است. این مفاهیم، علاوه بر ایمن‌سازی و سلامت بدن، کودک را با ارزش و اهمیت محیط‌زیست و نیز با نحوه‌ی تولید مواد غذایی و منابع آن آشنا می‌کند. هم‌چنین، این فعالیت او را با اسامی غذاهای مختلف، طرز پختن، چگونگی تهیه مواد غذایی، نحوه‌ی خوردن و ... آشنا می‌سازد.

۶- فعالیت‌های ریاضی

هدف، آشنایی با مفاهیم ریاضی است که بخش تکمیلی تمام علوم به‌شمار می‌آید. در این فعالیت، کودکان، ضمن آشنایی با شباهت‌ها، مقایسه، طبقه‌بندی، مرتب کردن، با شمارش آشنا می‌شوند و سپس، می‌توانند محیط اطراف را به صور گوناگون اندازه‌گیری کنند.

۷- فعالیت‌های اجتماعی

زندگی انسان در محیط اجتماعی شکل می‌گیرد و اجتماعی شدن فرایندی است که از کودکی آغاز می‌شود و تا مرگ ادامه دارد. بنابراین، هدف این فعالیت، آشنا کردن کودک با زندگی اجتماعی و با مقررات و اصولی است که شخص باید رعایت کند. در این‌جا کودکان با مفاهیمی چون خانواده، مشاغل، محدودیت‌ها، مسئولیت‌ها، نقش‌ها و بالأخره ارتباط با دیگران آشنا می‌شوند.

۸- فعالیت حرکتی

هدف از این فعالیت، آشنایی کودکان با توانایی‌های جسمانی و تبدیل اندیشه‌ها به حرکت‌های مجسم فیزیکی بدن است. این فعالیت‌ها، علاوه بر تقویت حواس و ماهیچه‌های کوچک و بزرگ، به اصول مراقبت و ایمنی و اهمیت دادن به نظافت و بهداشت شخصی نیز توجه می‌کند.

۹- فعالیت‌های بازی

زندگی کودکان در بازی‌ها جریان دارد. از این‌رو، هدف از گنجاندن بازی‌ها در برنامه‌های آموزشی کودکان، علاوه بر درک لذت و شادی، رسیدن آن‌ها به مهارت‌های دیگری، چون آشنایی با مفاهیم هندسی، حرکت، آشنایی با ابعاد، تعادل و وسعت بخشیدن به دامنه‌ی ذهنی آن‌هاست. این فعالیت موجب می‌شود تا کودک با انعطاف بیش‌تری تفکرات خود را بیان و یا خلق کند.

۱۰- فعالیت‌های اخلاقی

هدف از این فعالیت، پرورش ایمان در کودکان است که متناسب با آگاهی‌های کودکان رشد می‌کند. بنابراین، باید به کودکان کمک کنیم تا از همان کودکی، آداب احترام به کتاب آسمانی قرآن را فراگیرد، مکان‌های عبادی و مقدس را بشناسد، و با ویژگی‌های یک انسان با ایمان آشنا شود، و به ارزش بندگی خداوند پی‌برد و از نعمات او شکرگذاری کند.

۱۱- گردش علمی یا بازدید

هدف، آشنا شدن با مفاهیم، از نزدیک و در عمل است. کودکان از داشتن اطلاعات علمی در محیط اطراف خود لذت می‌برند. بنابراین، باید با ترتیب دادن گردش‌های علمی به آن‌ها فرصت داد تا در مورد محیط اطرافشان کنجکاوتر شوند و ارتباطشان با محیط بیش‌تر گردد.

این رویکرد کل‌گرایانه^۱ برای انسان فرصتی ایجاد می‌کند تا بتواند برای بهره‌گیری از تفکر بهتر و رشد همه‌جانبه از هر دو

نیم‌کره‌ی مغز استفاده کند^۱.

علاوه بر این، با استفاده از فعالیت‌های گوناگون، مفاهیم مجدداً تکرار و به اصطلاح زنده نگه‌داشته می‌شود و به کودکان کمک می‌کند تا اطلاعات جدید را به مفاهیم از پیش آموخته شده پیوند بزنند. چنانچه موضوعاتی را که می‌خواهیم به کودکان بیاموزیم به گونه‌ی متوالی و به تدریج در اختیار آنان قرار دهیم، خود آنان درباره‌ی این پیوندها تفکر خواهند کرد و آنچه را که در یک فعالیت آموخته‌اند به آن چه که بعداً خواهند آموخت ربط خواهند داد.

دلزدگی کودکان از یک فعالیت خاص، آزار و اذیت رساندن به دیگر همکلاسی‌ها و بی‌دقتی و حرف زدن همه نتیجه‌ی توجه نکردن به انتخاب مناسب فعالیت‌ها و بی‌توجهی نسبت به توانایی کودکان است. بنابراین، می‌توان با یک برنامه‌ریزی صحیح و گنجاندن فعالیت‌های متنوع و قرار دادن یک فعالیت آرام در پی یک فعالیت پرتحرک، مانع دلزدگی، خستگی و بی‌علاقگی کودکان به آموزش شد.

چه‌طور برنامه‌ریزی کنیم؟

با توجه به اهداف آموزش و پرورش پیش از دبستان، ویژگی‌های کودکان این گروه سنی و فعالیت‌ها، برای آموزش کودکان برنامه‌ریزی لازم است. در این برنامه‌ریزی به چنین سؤالاتی باید پاسخ داد:

- چه می‌خواهید یاد بدهید؟
- چرا این موضوع را برای آموزش انتخاب کرده‌اید؟
- کودکان در حال حاضر از این موضوع چه می‌دانند؟
- اطلاعاتی که منتقل خواهید کرد تا چه حدی است؟
- چه روشی برای آموزش این موضوع، مناسب است؟
- به چه ابزار و وسایلی برای آموزش نیاز دارید؟
- آیا این ابزار شما را به اهدافتان می‌رساند؟
- آیا اطلاعات جمع‌آوری شده در سطح درک کودکان است؟
- چه فعالیت‌هایی را برای این موضوع در نظر گرفته‌اید؟

با پاسخ دادن به این سؤالات، برنامه‌ی کار شما روشن می‌شود و می‌توانید یک برنامه کلی تهیه کنید. در برنامه‌ریزی به استعدادها و توانایی سنی باید توجه کرد. یک برنامه‌ی صحیح همیشه انتخاب‌های مناسبی در اختیار کودک قرار می‌دهد و این در صورتی است که انتخاب‌های گوناگون با دقت در برنامه گنجانده شده باشد. مسئله‌ی دیگر **انعطاف‌پذیری** برنامه است. در یک برنامه‌ی انعطاف‌پذیر، کودک می‌تواند به آن چیزی دست یابد که نیاز دارد. انعطاف‌پذیری موجب می‌شود تا کودک براساس خواست‌های خود انگیزه‌اش برنامه را تغییر دهد و یا برنامه براساس آن تغییر کند و بالأخره برای نیل به این اهداف و اجرای برنامه، باید فضا و تجهیزات را آماده ساخت.

۱- نیم‌کره‌ی چپ، مخصوص آماده‌سازی افکار کلامی مرحله به مرحله و نمادین است، مانند آنچه در اعمال خواندن، ریاضیات و سایر کارهای منطقی و تحلیلی وجود دارد. از سوی دیگر تصور بر این است که نیم‌کره‌ی راست به‌صورت شهودی‌تر به تصاویر ذهنی قیاس‌ها و استعارات، ادراک شنیداری غیرکلامی و روابط فضایی می‌پردازد. به عبارت دیگر، نیم‌کره‌ی راست اندیشه‌های مشابه، تصاویر ذهنی، تجارب و هیجان‌ها را در هم می‌آمیزد و موجب نوآوری می‌شود.

تمرین

با توجه به مباحث گذشته یک طرح آموزشی کوچک، با رعایت ملاحظات زیر، تهیه کنید.

- ۱- موضوعی را انتخاب کنید.
- ۲- میزان اطلاعات کودک را درباره‌ی موضوع (کسب اطلاع) بررسی کنید.
- ۳- چه چیزهایی درباره‌ی موضوع می‌خواهید به کودکان بیاموزید (ارائه‌ی اطلاعات؛ آن‌ها را بنویسید).
- ۴- پس از آموزش، از کودکان چه انتظاری دارید؟ (هدف‌های رفتاری را مشخص کنید).
- ۵- چه فعالیت‌هایی را می‌خواهید کودکان امروز اجرا کنند (هدف‌های یادگیری و نوع فعالیت‌ها را بنویسید).
- ۶- ابزار و وسایل کمک‌آموزشی موردنظر خود را مشخص کنید.

یک طرح آموزشی ساده

● موضوع انتخابی: سیب

● مفهوم اصلی: سیب یک میوه درختی است که دارای عطر و طعم خاص است. سیب‌ها در رنگ‌های متفاوتی در طبیعت

دیده می‌شوند.

● هدف از آموزش: کودک بتواند سیب را ببیند، آن را براساس شکل طبقه‌بندی کند و طعم و بوی آن را تشخیص دهد.

● هدف‌های رفتاری: او باید پس از خاتمه‌ی آموزش بتواند:

۱- اسم و رنگ دو نوع سیب را تشخیص بدهد و نام ببرد.

۲- مراحل رشد این گیاه را تشخیص دهد.

۳- شیوه‌های گوناگون خوردن این میوه را بیان کند.

۴- مراحل درست کردن کمپوت سیب را بداند.

● ابزار موردنیاز: چند نمونه‌ی گوناگون سیب، تصویر یک درخت سیب، شکر، آب، چاقو و دیگ، رنگ گواش

● نمونه‌ی فعالیت‌های مورد استفاده

هنر (استفاده از تکنیک چاپ) بازی (میوه‌های دوست داشتنی) ریاضیات (عددآموزی $\frac{1}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ و تمام سیب) زبان‌آموزی

(انتخاب یک شعر یا قصه در مورد میوه‌ها، میوه‌فروش) پرورشی نکات اخلاقی (شکرگذاری از خداوند، مراقبت از درختان میوه)

فعالیت علمی (چگونگی رشد گیاه^۱) نکات اجتماعی (تشکر کردن، تمیز غذا خوردن) نکات بهداشتی و تغذیه (توجه به نکات ایمنی

استفاده از چاقو، شستن میوه و درست کردن کمپوت سیب) فعالیت جسمانی (استفاده از ترانه همراه با حرکات موزون) گردش علمی

(در صورت امکان بردن کودکان به پارک یا مزرعه)

نحوه‌ی اجرا: با طرح چند سؤال می‌توان مشخص کرد که کودکان درباره‌ی سیب چه می‌دانند و چه قدر می‌دانند (رفتار

ورودی). براساس این دانسته‌ها آموزش را با نشان دادن سیب و یا تصویر آن شروع کنید. در طی آموزش می‌توانید فعالیت‌ها را به کار

۱- پارکر برتاموریس. گل، میوه، تخم. ترجمه‌ی ع. م. عامری. تهران، دانش

میرهادی فهیمه، گفتگوی درختان - تهران، مروارید

۲- ناش پاملا. دانه. ترجمه‌ی فرزانه رفیقی - تهران، شکوفه

وجدانی مصطفی. از من بپرس از میوه - تهران، پیام آزادی

ببرید. مثلاً چه کسی درختان را به وجود آورده است و چرا باید شکر کنیم؟ و یا در موقع خوردن سیب به چه نکاتی باید توجه کرد؟ و یا اگر یک سیب داشته باشیم و بخواهیم به هر دو نفر سیب بدهیم به هر کس چه قدر سیب می‌رسد؟ و یا برای تغییر برنامه می‌توانید قصه‌ای با موضوع میوه‌ها برای کودکان انتخاب کنید و یا چنانچه میوه‌ی نشسته بخوریم چه اتفاقی می‌افتد. همان اتفاقی که برای علی کوچولو افتاد با هم به قصه‌اش گوش کنیم. سپس از کودکان بخواهید سیب بکشند و آن‌را رنگ‌آمیزی کنند. سیب‌های کودکان را ببرید^۱، سپس همه کودکان سیب خود را روی یک مقوای بزرگی را که به دیوار زده‌اید، بچسبانند (کار گروهی) و یا با استفاده از رنگ و روش چاپ، سیب‌ها را از وسط به دو نیمه جدا و روی مقوا چاپ کنید. می‌توانید آن‌ها را به صورت‌های مختلف ببرید و چاپ کنید (شکل ۱-۱۱).

شکل ۱-۱۱

پس از فعالیت هنری، کودکان را به فضای بیرون ببرید و با آن‌ها بازی کنید. از آن‌ها بخواهید به صورت دایره بایستند. سپس هر یک را به میوه‌ای نام گذاری کنید. آن‌گاه توپ را به سمت کودک پرتاب کنید. هر کس با شنیدن نام جدیدش (یکی از میوه‌ها) توپ را می‌گیرد و مجدداً به مربی برمی‌گرداند.

برای تمرین و سهولت کار، طرح سیب را در فرم شماره ۱ قرار دهید و آن‌را با فعالیت‌های پیش‌نهادی خود کامل کنید. سپس طرح آموزشی را برای کودکان اجرا کنید. در این‌جا یک طرح آموزشی نمونه تکمیل شده، جهت آگاهی بیش‌تر شما در فرم شماره ۲ منظور شده است.

۱- با توجه به توانایی کودکان می‌توانید از خودشان بخواهید که دور تصویر را ببرند.

فرم شماره ۱

موضوع فعالیت:

هدف

نوع فعالیت

تأکید بر رشد:

محل اجرا:

تعداد کودکان

زمان

سن

مواد لازم:

زمینه‌سازی قبل از اجرا:

روش کار معلم:

پیامد حاصل از آموزش:

مفاهیم

مهارت‌ها

خزانه‌ی لغات

فرم شماره‌ی ۲

موضوع فعالیت: کاشتن دانه

هدف: به کودکان فرصت دهیم تا مراحل رشد گیاه را مشاهده کنند.

نوع فعالیت: علوم

تأکید بر رشد: شناختی و اکتشاف

محل: فضای بیرون از کلاس

تعداد کودکان: ۵ نفر

زمان: ۱۰ تا ۱۵ دقیقه

سن: ۴ و ۵ ساله‌ها

مواد لازم: دانه‌ی گیاه (لوبیا بهترین است)

خاک، قاشق پلاستیکی، گلدان پلاستیکی به تعداد نفرات، روان‌نویس ضدآب
زمینه‌سازی: دانه‌ها را ۲ تا ۳ ساعت قبل خیس کنید و سایل کار را در فضای باز آماده کنید.
روش کار معلم:

– بحث و گفت‌وگو با کودکان درباره دانه‌ها و رشد گیاه

– بچه‌ها مقداری خاک در گلدان‌ها بریزید.

– در هر گلدانی ۱ تا ۲ دانه بکارید. با خاک گلدان را پر کنید.

– نام کودک را روی مقوایی با روان‌نویس بنویسید و با چوبی در گلدان قرار دهید.

– به گلدان‌ها آب بدهید و آن‌ها را در محل آفتابی نگه دارید.

پیامد حاصل از آموزش:

مفهوم، گیاه از دانه می‌روید، دانه نیاز به آب و خاک و نور دارد،

خزانه‌ی لغات، دانه، ریشه، گیاه، رشد، خاک

برای ادامه‌ی فعالیت و کامل کردن آموزش به کودکان طرح آموزشی دیگری با عنوان حلزون، مطرح شده است که در آن نحوه‌ی اجرای یک فعالیت به صورت گام به گام مشخص شده است.

نام طرح: حلزون

هدف رفتاری: تشخیص حلزون از طریق مشاهده و توصیف ویژگی‌های آن، شناخت نیاز این دسته از حیوانات و مقایسه آن‌ها با سایر حیوانات.

هدف کلی: حیوانات با توجه به تفاوت‌های ساختاری، از نظر نیاز (آب و هوا و غذا) مشترک‌اند و فعالیت‌های یکسانی دارند. مراحل اجرای آموزش:

۱- بحث را با پرسش درباره اشیای جاندار و بی‌جان شروع کنید.

- چه چیزهایی جان دارند؟ سگ، گربه، انسان، گل

- چه چیزهایی جان‌دار نیستند؟ میز، صندلی، مداد

پاسخ‌های کودکان را جمع‌بندی و تکرار کنید و بگویید به چیزهایی که زنده هستند می‌گوییم «جاندار» یا «موجودات زنده» و بقیه‌ی موجودات «بی‌جان» هستند.

۲- جعبه جادویی^۱ خود را روی میز قرار دهید و از بچه‌ها سؤال کنید «فکر می‌کنید چه چیز توی جعبه است؟» فکر می‌کنید شیء

درون جعبه جاندار است یا بی‌جان؟

به کودکان فرصت دهید تا حدس بزنند.

۳- بچه‌ها را دو به دو دعوت کنید به جعبه نزدیک شوند و گوششان را به جعبه بچسبانند و به صدای درون جعبه گوش دهند

(شما می‌توانید با ۱۰ کودک این آزمایش را تکرار کنید).

۴- حالا از کودکان بپرسید آیا ممکن است یک فیل درون جعبه باشد؟ گوسفند چه‌طور؟ یک ماهی در یک ظرف آب و یا

عنکبوت و یا یک پینه‌دوز چه‌طور؟

۵- پس از دریافت پاسخ‌ها، توضیح دهید که چرا بعضی از این حیوانات نمی‌توانند توی جعبه باشند. مثلاً فیل و گوسفند

نمی‌توانند، چون جثه‌ی بزرگی دارند، اما ماهی درون آب، عنکبوت و پینه‌دوز می‌توانند ولی ...

۶- بحث را در مورد حیوان درون جعبه به صورت چستان ادامه دهید. این حیوان قدش گاهی در حدود انگشت کوچک

شماست. بعضی‌ها حتی کوچک‌تر از بند انگشت‌اند حتی گاهی کوچک‌تر؛ بعضی از آن‌ها درون آب زندگی می‌کنند و بعضی دیگر در

مناطق خشک؛ دست و پا ندارند اما راه می‌روند؛ آن‌ها سبزیجات و گیاهان را می‌خورند؛ دو تا چشم دارند ولی ما آن‌ها را نمی‌بینیم؛

لانه‌شان را با خودشان می‌برند.

۷- به بچه‌ها فرصت دهید تا با توجه به چستان شما، حیوان داخل جعبه را حدس بزنند.

۸- با توجه به حدسیات کودکان، (درست یا غلط) آرام در جعبه را باز کنید و جعبه را جلوی کودکان بچرخانید تا داخل جعبه

را ببینند.

۹- از کودکان بپرسید این حیوان برای زنده بودن به چه نیاز دارد؟ چه می‌خورد؟ و ...

۱- منظور از جعبه‌ی جادویی، جعبه‌ای است که شما آن‌را با کودکان تزئین کرده‌اید و در مراحل گوناگون آموزش، از آن استفاده می‌کنید.

۱۰- تمام پاسخ‌های کودکان را بدون بحث و یا روشن کردن مطلب بپذیرید (این قسمت در واقع آگاهی‌های کودک را نسبت به حلزون به شما می‌گوید و به شما فرصت می‌دهد تا تصمیم بگیرید آموزش را از کجا باید شروع کنید).

۱۱- حلزون را از جعبه بیرون بیاورید و روی شیشه‌ای قرار دهید تا همه‌ی کودکان از نزدیک بتوانند آن را ببینند. اسم حیوان را از کودکان سؤال کنید و یا خودتان نام آن را بگویید و از کودکان بخواهید چند بار، نام را تکرار کنند.

۱۲- عکس چند حلزون را به تخته بچسبانید (شکل ۲-۱۱).

شکل ۲-۱۱

۱۳- با توجه به تصاویر، سؤالات را طرح کنید.

سؤال

- حلزون چه طور راه می‌رود؟

- حلزون چه می‌خورد؟

- با چه می‌بیند؟

- وقتی حلزون، هنگام احساس خطر،

چه کار می‌تواند بکند؟

- چه طور خطر را احساس می‌کند؟

- حلزون کجا زندگی می‌کند؟

پاسخ صحیح

به وسیله انقباض و انبساط بدن که طبیعتاً به زبان ساده باید بگویید

«شل و سفت کردن عضلات بدن یا باز و بسته کردن ماهیچه‌ها»

برگ‌های سبز گیاهان تازه

با چشم‌هایش که روی شاخک‌ها قرار دارد و ما آن را نمی‌توانیم ببینیم.

درون لانه‌اش می‌رود و یا خود را جمع می‌کند. لانه‌ی او یک

صدف است.

با شاخک‌هایش

- بعضی در دریا ← این گروه نیاز به آب شور دارند.

- بعضی در خشکی ← این گروه نیاز به آب شیرین دارند.

۱۴- از بچه‌ها بخواهید در صورت امکان مثل حلزون روی زمین راه بروند و یا با دستشان راه رفتن حلزون را تقلید کنند. بعد

از این فعالیت جسمانی سؤالات را ادامه دهید.

۱۵- بچه‌ها شما باچی نفس می‌کشید؟ بله از راه بینی هوا وارد ریه یا شش ما می‌شود. دستتان را روی قفسه سینه‌تان بگذارید،

حالا نفس بکشید. حالا نفستان را از راه بینی بیرون بدهید. ریه‌ی شما پر از هوا شد و سپس خالی شد. ما هوا را وارد ریه‌ی خود

می‌کنیم، سپس هوا از راه رگ‌ها وارد خون ما می‌شود و ما زنده می‌مانیم. خوب حالا برگردیم سر حلزون ...

سؤال

حلزون چه طور نفس می‌کشد؟

پاسخ صحیح

حلزون‌هایی که در آب زندگی می‌کنند مثل ماهی با دستگاهی به نام آب‌شش و حلزون‌های در خشکی با دستگاهی مثل ریه یا شش^۱

قابل توجه مربی: اطلاعات زیر تنها برای آگاهی بیش‌تر مربیان برای آموزش حلزون است.

دهان حلزون مثل اره است که می‌تواند برگ‌ها را تکه‌تکه کند. باغبان‌ها بر اثر جویده شدن برگ‌ها متوجه وجود آن‌ها می‌شوند. حلزون جزو نرم‌تنان است و بعد از مردن آن دسته که در دریا زندگی می‌کنند، قسمت نرم بدنشان فاسد می‌شود و از بین می‌رود و قسمت صدفی آن به ته دریا می‌رود. و آن گروه که در خشکی زندگی می‌کنند، قسمت نرم بدنشان از بین می‌رود و قسمت صدفی آن باقی می‌ماند.

۱۶- کودکان را تشویق کنید تا در صورت امکان، صدف‌های حلزون را جمع‌آوری کنند و به کلاس بیاورند و مجموعه‌ای تهیه کنید. این مجموعه می‌تواند به مرور زمان کامل شود.

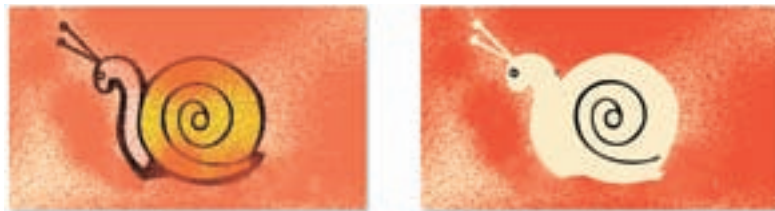
۱۷- پس از این مرحله (آموزش علمی در مورد حلزون) می‌توانید با ارائه‌ی یک بازی مثل تقلید حرکات حیوانات گوناگون، صدای آن‌ها (فعالیت شلوغ) کودکان را برای فعالیت هنری آماده کنید.

۱۸- برای فعالیت هنری می‌توانید نمونه‌های مختلفی را تهیه کنید که در این‌جا به چند نمونه اشاره می‌شود.

۱- تشویق کردن کودکان به کشیدن حلزون بر روی برگ‌های سبز (نقاشی^۲)

۲- نقاشی با مسواک (افشانگری)

طرح حلزون و خانه‌اش را روی مقوا یا پلاستیک ضخیم بکشید و ببرید. سپس، طرح‌ها را به کودکان بدهید تا روی کاغذ قرار دهند. آن‌گاه با مسواکی که آغشته به رنگ است - با توجه به آن‌چه در فصل هنر آموخته‌اید - کار را ادامه دهید. در پایان طرح را بردارید و دور حلزون را با مدادشمعی یا مداد رنگی بکشید (شکل ۳-۱۱).

شکل ۳-۱۱

۱- به خاطر داشته باشید در گروه‌های زیر ۶ سال، فقط می‌توانید به این مسئله اشاره کنید که حلزون نفس می‌کشد و به هوا احتیاج دارد.

۲- می‌توانید نقاشی حلزون کودکان را ببرید و روی یک مقوای بزرگ نصب کنید (تابلو حلزون) و با چند برگ خشک شده و یا برگ‌های کشیده شده، خودتان آن را

تزیین کنید.

۱۹- می‌توانید با استفاده از تابلوی حلزون که یک کار گروهی است، کودکان را تشویق کنید تعداد حلزون‌ها را بشمارند و یا حلزون‌ها را براساس رنگ آن‌ها طبقه‌بندی و شمارش کنند و یا حلزون‌ها را براساس اندازه‌شان بچسبانند. این فعالیت‌ها با توجه به سن و توانایی‌های کودکان صورت می‌گیرد.

۲۰- فعالیت بعدی شما می‌تواند خواندن یک کتاب و یا گفتن قصه در مورد نرم‌تنان و یا یک حلزون باشد. برای مثال، می‌توانید از کتاب بزرگ‌ترین خانه‌ی دنیا* استفاده کنید. این کتاب، داستان یک حلزون است که می‌خواهد بزرگ‌ترین خانه‌ی دنیا را داشته باشد. او خودش را بزرگ و بزرگ‌تر می‌کند اما دیگر قادر به حرکت دادن آن نیست. قبل از خواندن کتاب مروری بر مطالب آموزشی خود داشته باشید و از کودکان سؤال کنید، حلزون کجا زندگی می‌کند؟ چه می‌خورد؟ چگونه راه می‌رود؟ سپس داستان را برایشان بخوانید.

۲۱- پس از خواندن کتاب، با ورق زدن مجدد آن، به کودکان فرصت دهید تا دوباره چیزهایی را که می‌خواستند ببینند و یا چنانچه سؤالی دارند، مطرح کنند. سپس خودتان در مورد مراحل داستان سؤال کنید.

۲۲- پس از داستان خوانی، در مورد راز خلقت و آفرینش بحث کنید و توجه آن‌ها را بیش‌تر به طبیعت و شگفتی‌های آن جلب نمایید. کودکان باید در ذهن خود بین خداوند و طبیعت ارتباط برقرار کنند و حفظ طبیعت را وظیفه‌ی دینی خود بدانند. می‌توانیم نعمت‌های الهی را برای آن‌ها برشماریم و درباره‌ی نیکی و احسان خداوند با آن‌ها گفت‌وگو کنیم.

۲۳- صحبت در مورد نکات بهداشتی از جمله مواردی است که می‌توانید در ادامه‌ی بحث از آن استفاده کنید و به آن‌ها گوشزد نمایید با توجه به این‌که بعضی از حلزون‌ها در خشکی زندگی می‌کنند و محل زندگی‌شان در بین برگ‌های سبز است، در خوردن سبزیجات باید دقت کنند و آن‌ها را قبل از خوردن بشویند و ضدعفونی نمایند. در ضمن در مورد باغبان، شغل او و وسایلی که استفاده می‌کند نیز می‌توانید صحبت کنید.

اکنون که شما تمام فعالیت‌ها را در فصول قبل تمرین کرده‌اید، به راحتی می‌توانید برای کلیه‌ی فعالیت‌ها نمونه‌هایی با موضوع مناسب انتخاب و اجرا نمایید. یک مربی موفق باید بتواند برای کلیه‌ی مفاهیم آموزشی خود طرح داشته باشد و نهایتاً فرم شماره‌ی ۳ را برنامه‌ریزی کند و در فایل شخصی قرار دهد. آنچه که در طرح حلزون اجرا شد، دقیقاً می‌تواند در فرم شماره‌ی ۳ منظور شود^۱.

۱- با توجه به این‌که ارزش‌یابی این درس به صورت عملی و نظری است، استفاده از فرم‌های ۲ و ۳ و اجرای سایر فعالیت‌ها در طی سال ضروری است.

فرم شماره‌ی ۳ فرم برنامه‌ریزی آموزشی

نام مربی:	گروه کودکان:	زمان اجرا: .../.../...
نام پروژه:		
هدف اصلی:		
نوع فعالیت‌ها در فضای برنامه		
هنر	بازی و فعالیت‌های خلاق	سلامتی، بهداشت، تغذیه
ارتباطات کلامی	ریاضی	حرکات جسمانی
موسیقی و شعر	علوم	مهارت‌های اخلاقی و اجتماعی
فعالیت‌های گروهی:		
بازدید علمی:		
وسایل موردنیاز:		
تاریخ تهیه فرم:		

* فعالیت‌ها باید با توجه به رشد همه‌جانبه‌ی کودک (جسمانی، هیجانی، شناختی، زبانی، اجتماعی) صورت گیرد.

حالا شما توانسته‌اید یک برنامه‌ی آموزشی طراحی کنید. حتی می‌توانید آن را گام به گام اجرا نمایید. اما این‌ها به منزله‌ی خاتمه‌ی کار نیست؛ زیرا در تعریف آموزش گفته شد که «آموزش به معنای ایجاد شرایطی برای تغییر رفتار فرد است.» بنابراین، بدون مشاهده‌ی رفتار نمی‌توان اطمینان یافت که آموزشی صورت گرفته باشد و یا فراگیران در چه سطح و به چه میزانی بر مطالب ارائه شده تسلط یافته‌اند؟ بنابراین، مسئله‌ی ارزش‌یابی مطرح می‌شود، که بدون توجه به آن، برنامه‌ریزی آموزشی کامل نیست.

ارزش‌یابی برنامه

مجدداً به‌خاطر آوريد که آموزش شما تا این‌جا دو رکن اساسی داشته است:

۱- شما تصمیم‌گرفتن موضوعی را تدریس کنید. در واقع شما به سؤال اول برنامه‌ریزی «چه چیزی را می‌خواهید آموزش بدهید» پاسخ داده‌اید.

۲- شما با مجموعه‌ای از روش‌ها (دیداری - شنیداری، تکرار و تمرین، پرسش و پاسخ، پژوهش گروهی و سخنرانی) و طی فعالیت‌های گوناگون (مثل هنر، نمایش، علوم و...)، نحوه و چگونگی آموختن را مشخص نموده‌اید. اما در برنامه‌ریزی و آموزش تا چه حد موفق بوده‌اید؟ تا چه حد، فعالیت‌های پیش‌نهادی شما در راستای اهداف اصلی برنامه بوده است؟ چه قدر برنامه‌ها برانگیزنده بوده‌اند؟ و یا شما تا چه حد تغییر رفتار را ایجاد کرده‌اید؟ و کودکان تا چه حد یاد گرفته‌اند؟ شما هم چنین باید به‌خودسنجی و ارزیابی کارایی خود در اجرای برنامه نیز بپردازید. سؤالات زیر شما را در ارزش‌یابی راهنمایی می‌کند.

— در مورد کودکان

— کدام یک از فعالیت‌ها، بیش‌ترین توجه را به خود جلب کرد؟

— کدام یک از بچه‌ها، بیش‌تر علاقه‌مند بودند؟ یا بیش‌تر سؤال و یا اظهارنظر کردند؟

— کدام یک از بچه‌ها در فعالیت‌های گروهی شرکت نکردند؟

— چه بخش‌هایی از آموزش، بیش‌تر مورد توجه قرار گرفت؟

— کدام یک از بچه‌ها از موضوع، اطلاع بیش‌تر و یا کم‌تری داشتند؟

— در مورد اجرای برنامه

— چه قسمت‌های برنامه، نیاز به تصاویر و یا محتوای آموزشی بیش‌تری داشت؟

— کدام یک از سؤالات کودکان را نتوانستیم پاسخ دهیم؟

— چه مدت زمان صرف بحث‌های خارج از برنامه شد؟

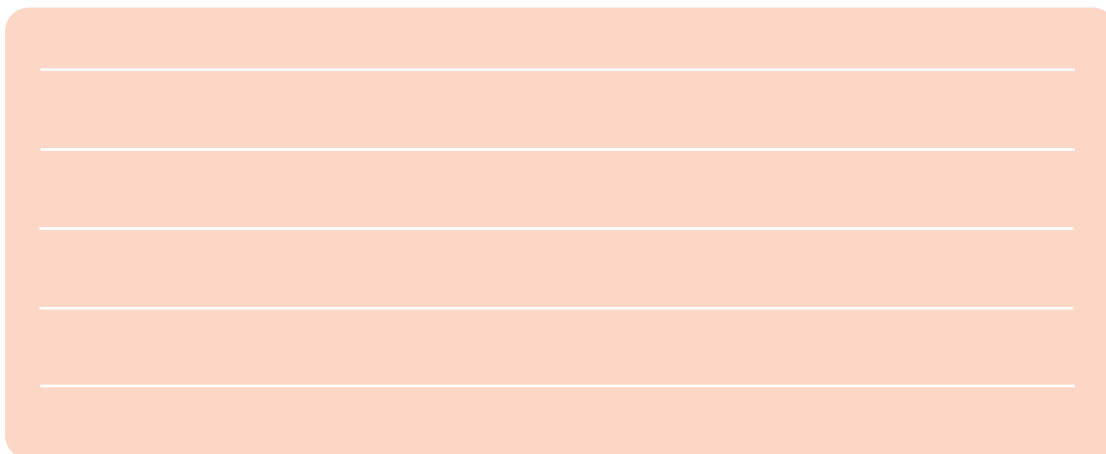
— در اجرای کدام فعالیت مشکل داشتیم؟

— تاچه حد توانستیم به هدف کلی برنامه برسیم؟ و چگونه یادگیری کودکان را ارزیابی کردیم؟

یک مربی موفق باید با ارزیابی برنامه‌ی روزانه‌ی خود، نتیجه‌ی بازخورد کودک را با برنامه‌ی ارزش‌یابی کند. برای نیل به این هدف، ثبت رویدادهای جاری، یادداشت‌برداری‌های کوتاه، نوشتن محاورات کلامی کودکان، بررسی رفتارهای خاص و محاسبه‌ی تکرار برای تأیید یک رفتار، از جمله فعالیت‌هایی است که باید به آن توجه نمود. علاوه بر این، با طرح سؤالات باز در حین اجرای آموزش و یا بعد از آموزش می‌توان میزان یادگیری کودکان را سنجید. مثلاً در طرح درس حلزون، برای شروع فعالیت خواندن و یا بعد از کتاب‌خوانی با طرح سؤالات مختلف، می‌توان اقدام به ارزش‌یابی نمود. در برخی موارد، با دادن تصاویر به کودکان و کامل کردن تصویر و یا ارتباط دادن محتوا با یک خط به یکدیگر و یا اجرای آزمایش می‌توان کودکان را ارزیابی نمود. در این‌جا، برنامه‌ی

آموزشی شما کامل شده است و شما توانسته‌اید یک واحد کار را اجرا نمایید؛ یعنی توانسته‌اید یک موضوع را انتخاب کنید و با توجه به اهداف و با استفاده از فعالیت‌های گوناگون و با تهیه امکانات و تجهیزات، موضوع را به کودکان بیاموزید. به این طرح آموزشی «واحد کار» می‌گویند. آیا می‌توانید واحد کار را تعریف کنید و ویژگی‌های آن را بنویسید؟ تعریف خود را در چهارچوب زیر بنویسید.

تعریف واحد کار

درست نوشته‌اید. «واحد کار»، براساس یک موضوع طراحی شده است. موضوعی که مریدان آن را به عنوان یک نیاز، آموزشی برای کودکان ضروری می‌دانند و به صورت گسترده انتخاب می‌شود (فصول، گیاهان، خانواده و...). سپس مربی با توجه به اهداف آموزشی خود و تأکید بر قسمت‌هایی خاص، در مورد موضوع اطلاعاتی را جمع‌آوری می‌کند. این اطلاعات شامل مطالب علمی، بهداشتی، دینی و اخلاقی، اجتماعی و... است و معمولاً با توجه به سن کودک تعیین می‌شود. سپس مربی با تهیه کتاب و ابزار کمک آموزشی، برنامه‌ی آموزشی خود را در قالب فعالیت‌های گوناگون از قبل طراحی شده (مثل هنر، موسیقی، شعر، کتاب و...) پیاده می‌کند. و نهایتاً آن را از طریق طرح سؤالات باز، دادن فعالیت عملی و آزمایشی ارزیابی می‌کند.

در اجرای واحد کار بیش از هر چیز نبودن تفکر خلاق و تنوع می‌تواند، به این روش لطمه وارد نماید. زیرا کودکان در یک قالب آموزشی خاص، اطلاعاتی را دریافت می‌کنند و سپس باز هم در قالب یک دسته سؤالات بسته و یا فعالیت یک‌سان، پاسخ‌های مشابه دریافتی خود را ابراز می‌دارند. این مسئله در مورد فعالیت‌ها هم مصداق دارد. نقاشی‌های یک‌سان، رنگ‌آمیزی اشکال از قبل کشیده شده و غیره... مانع تفکر خلاق می‌شود و سیستم کلیشه‌ای به بار می‌آورد. بنابراین، می‌توانید با طرح سؤالات باز، آزاد گذاشتن کودک در نقاشی و فعالیت‌های گروهی این نقیصه را رفع کنید.

امروزه در بسیاری از مراکز پیش از دبستان و حتی دوره ابتدایی سیستم دیگری را هم به نام «سیستم پروژه»، مورد استفاده قرار می‌دهند که در آن موضوع براساس مکالمات کودکان و مشاهده‌ی فعالیت‌های آن‌ها و حتی پیش‌نهاد کودکان، انتخاب می‌شود و براساس سؤالاتی که کودکان مطرح می‌کنند و با طرح سؤالاتی نظیر «چرا، چگونه، چه کسی و چه طور» توجه کودکان را به ابعاد گوناگون آن موضوع جلب می‌نمایند. سپس با کشیدن شبکه‌ی سؤالات کودکان می‌توانند در زمینه‌های گوناگون آن موضوع اطلاعاتی را جمع کنند و به صورت نقاشی، نمایش، مفاهیم علمی و غیره ابراز نمایند. در هر حال اجرای یک واحد آموزشی مؤثر، نیاز به آگاهی و خلاقیت مربی دارد و بیش از هر چیز اهمیت کار مریدان را در آموزش کودکان روشن می‌نماید.

نقش مربی

مربیگری مسئولیت سنگین و مهمی است که از عهده‌ی هر کسی بر نمی‌آید. مربی یک هدایتگر و روشن‌کننده‌ی راه آموزش است. بنابراین، او باید بتواند با انرژی و سلامت کامل و فارغ از مشکلات فردی که دارد با کودکان کار کند. مسئولیت‌پذیری مربیان در محیط کار، از چند جهت قابل بررسی است:

— در ارتباط با خود، مربیان باید ...

- نسبت به فعالیت حرفه‌ای آنان، حساسیت داشته باشند و به آن ارزش بدهند.
- از نظر جسمانی و هیجانی در سلامت کامل باشند.
- مبتکر، نوآور و خلاق باشند.
- نسبت به یادگیری و افزایش معلومات خود، سخت‌گیر و سخت‌کوش باشند.
- به وضعیت ظاهری خود توجه نمایند.

— در ارتباط با کودکان، مربیان باید ...

- با کودکان ارتباط قوی و خوبی برقرار سازند.
- به نیازها و احتیاجات آن‌ها توجه کنند.
- از کار کردن با کودکان لذت ببرند.
- برای کودکان، هم‌چون یک بزرگ‌سال، ارزش قائل شوند.
- به رشد همه‌جانبه‌ی کودکان کمک کنند.
- به کودکان کمک کنند تا تصور ذهنی درستی از خود و توانایی‌هایشان داشته باشند.

— در ارتباط با والدین کودکان، مربیان باید ...

- در آغاز هر فصل، والدین را با محتوای آموزشی، که می‌خواهند به کودکان ارائه دهند، آگاه سازند.
- با والدین کودکان ارتباط درست برقرار کنند.
- پیشنهاد مشاوره و راهنمایی بدهند.

— به عقاید و تفکرات آن‌ها احترام بگذارند.

- با والدین، در برنامه‌ریزی آن‌چه برای کودکان مفید است، همکاری کنند.
- پل ارتباطی بین خانه و مدرسه را مستحکم‌تر نمایند.

— آن‌ها را از چگونگی فعالیت‌ها و میزان یادگیری کودکان با خیر سازند.

— در ارتباط با سایر همکاران، مربیان باید ...

- با دیگر همکاران خود ارتباط برقرار سازند.
- عقاید و دیدگاه‌ها و تجارب خود را با سایرین در میان بگذارند.
- از دیگر همکاران حمایت کنند.
- دیگران را نیز نسبت به حرفه‌ی خود حساس نمایند.

— در ارتباط با سایر نهادها، مربیان باید ...

- نسبت به مشکلات آگاه باشند و در حل آن بکوشند.
  - با ارگان‌های محلی و مراکز آموزشی دیگر ارتباط برقرار سازند.
  - سایر ارگان‌ها را با خط‌مشی کلی آموزش پیش از دبستان و اهمیت این دوره، آشنا سازند.
- آن‌چه برای مربیان پیش‌نهاد می‌شود:
- پوشیدن لباس راحت و مرتب. (با توجه به نوع فعالیت‌های پیش از دبستان) مربیان باید دقت نمایند تا علاوه بر نظافت کامل، البسه‌شان مانع از فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس نباشد.
  - صدای مربیان باید آرام‌بخش، قاطع و مهربان باشد. هرگز با فریاد و تحکم نباید با کودکان صحبت کرد.
  - مربیان باید هر روز قبل از شروع به کار، برنامه‌ی روزانه را مشخص کنند و ابزار موردنیاز را مهیا سازند.
  - فعالیت‌ها باید به گونه‌ای تنظیم شود که انتقال از فعالیتی به فعالیت دیگر، به سهولت عملی باشد.
  - از اجرای فعالیت‌های پرجنب و جوش قبل از غذا خوردن و بلافاصله پس از آن، خودداری شود.
  - مدت زمان نشستن کودکان در یک جا کوتاه باشد.
  - وقت استراحت باید به گونه‌ای تنظیم گردد که، علاوه بر داشتن فرصت لازم برای آماده کردن وسایل خواب، حداقل ۲۰ دقیقه برای استراحت مطلق منظور شود.
  - به کودکان فرصت دهند تا کارهایشان را شخصاً اجرا کنند.
  - به کودکان فرصت دهند تا شخصاً کشف کنند و مسائل را حل کنند، تا به کسب تجربه منجر شود.
  - برای تغییر فعالیت‌ها، به کودکان فرصت دهند تا فعالیت قبلی را تمام کنند. (جمع‌آوری وسایل و ...).
  - قبل از تغییر فعالیت‌ها ابزار فعالیت بعدی را مهیا و آماده سازند.
  - برای فعالیت‌ها به کودکان فرصت کافی بدهند.
  - چنان‌چه با مربی دیگری همکاری هستند هرگز در کار او مداخله نکنند مگر این که او خود کمک بخواهد.
  - پس از ترخیص کودکان، کار روزانه خود را مکتوب کنند.
  - فرم‌های ارزش‌یابی کودکان را هر روز پس از ترخیص، تکمیل کنند و در پوشه مخصوص قرار دهند.
  - پیشرفت کودکان را هر ماه به خانواده گزارش کنند.
  - در جلسات گروهی مربیان شرکت کنند.

خود را بیازمایید

- ۱- منظور از آموزش را تعریف کنید.
- ۲- اصولی را که رعایت آن برای یادگیری الزامی است نام ببرید.
- ۳- در اهداف آموزشی برای دوره‌های پیش از دبستان به چه نکاتی باید توجه کرد؟
- ۴- منظور از رویکرد کل‌گرایانه چیست؟
- ۵- منظور از انعطاف‌پذیری در برنامه چیست؟
- ۶- در ارزش‌یابی برنامه به چه نکاتی باید توجه کرد؟
- ۷- مربیان در ارتباط با والدین به چه نکاتی باید توجه کنند؟

- ۸- ده ویژگی یک مربی پیش از دبستان را فهرست کنید.
- ۹- دو واحد کار برای گروه سنی ۳ تا ۴ سال، ۵ و ۶ سال با کلیه فعالیت‌های پیش‌نهادی تهیه و اجرا کنید و نتیجه را به صورت پروژه‌ی نهایی تحویل دهید.
- ۱۰- واحد کار تهیه شده (سوال ۹) را در فرم برنامه‌ریزی آموزشی زیر بنویسید.

فرم شماره‌ی ۳ فرم برنامه‌ریزی آموزشی

زمان اجرا: .../.../...	نام مربی:	گروه کودکان:
نام پروژه:		
هدف اصلی:		
نوع فعالیت‌ها در فضای برنامه		
هنر	بازی و فعالیت‌های خلاق	سلامتی، بهداشت، تغذیه
ارتباطات کلامی	ریاضی	حرکات جسمانی
موسیقی و شعر	علوم	مهارت‌های اخلاقی و اجتماعی
فعالیت‌های گروهی:		
بازدید علمی:		
وسایل موردنیاز:		
تاریخ تهیه فرم:		

* فعالیت‌ها باید با توجه به رشد همه‌جانبه‌ی کودک (جسمانی، هیجانی، شناختی، زبانی، اجتماعی) صورت گیرد.

منابعی برای مطالعه‌ی بیشتر

- ۱- روش فعال در کودکان، صغری سره، نشر نما، ۱۳۷۲ تهران
- ۲- آموزش و پرورش در کودکان، آیلین آلن، بتی هارت، محمد حسین نظری‌نژاد، انتشارات آستان قدس، ۱۳۷۰ تهران
- ۳- روش تربیت معلم کودکان پیش دبستانی، مارگارت زدلی، جای‌ات. دویپرا، ترجمه‌ی نسرین پارسا، انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۷۳ تهران
- ۴- آموزش و پرورش در دوران نخستین کودکی، کارل سی فلت، نیتا باربور، ترجمه‌ی سوسن سیف، انتشارات دانشگاه الزهرا، ۱۳۷۲ تهران
- ۵- نگاهی به آموزش و پرورش پیش‌دبستانی در جهان امروز، گروه نویسندگان، گروه مترجمان، انتشارات آموزش، ۱۳۷۰ تهران
- ۶- آموزش قلب‌ها و اندیشه‌ها، کاترین لوئیس، ترجمه‌ی افشین منش، ایل بیگی، انتشارات سازوکار، ۱۳۸۱ تهران
- ۷- برنامه‌ریزی آموزش و پرورش کودکان پیش از دبستان، تألیف طالب‌زاده نوبریان، انتشارات جهاد دانشگاهی ۱۳۸۵ تهران
- ۸- برنامه‌های درسی برای کودکان پیش‌دبستانی، آودری کورتیس، ترجمه‌ی محمد اطهاری، انتشارات سوره، ۱۳۸۰ تهران
- ۹- کتاب‌های مرجع آموزش پیش از دبستان، مؤسسه‌ی پژوهشی کودکان دنیا، (آب، انسان، آتش، آب‌نبات)
۱۰- در خانه و کودکان، ترجمه و تألیف شهره یوسفی، انتشارات کارگاه کودک، ۱۳۷۶ تهران
- ۱۱- پرورش کودک کنجکاو، ترجمه‌ی فرشته مجیب، تألیف نانسی موکول‌گرین، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۶ تهران
- ۱۲- چگونه استعداد ریاضی کودکان خود را پرورش دهیم، فرانسیس موزلی، سوزان مردیت، ترجمه‌ی مصطفی کریمی، انتشارات خجسته، ۱۳۸۰ تهران
- ۱۳- آموزش در دوران کودکی، برنارد اسپارک، ترجمه محمدحسین نظری‌نژاد، انتشارات آستان قدس، ۱۳۷۴ تهران
- ۱۴- آموزش ارزش‌ها، مؤسسه پژوهشی کودکان دنیا، (۸ جلد)
- ۱۵- کتاب کار مربی کودک، توران خمارلو، انتشارات آگاه، ۱۳۷۰
- ۱۶- برنامه‌ی آموزش و پرورش در دوره‌ی پیش از دبستان، ویتاکول، ترجمه‌ی فرخنده مفیدی، انتشارات سمت، ۱۳۷۴
- ۱۷- کتاب کار کودک و مربی، فرخنده مفیدی، عزیزه عسگری، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰
- ۱۸- کارمایه‌ی معلمان در گذر از یاددهی به یادگیری، ترجمه و تألیف دکتر علی رئوف، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰
- ۱۹- آن چه یاد می‌دهم، آن چه یاد می‌گیرند، دکتر علی رئوف، انتشارات رشد ۱۳۸۴ تهران
- ۲۰- بازاندیشی فرایند یاددهی، یادگیری و تربیت معلم، دکتر محمود میرمحمدی، انتشارات رشد، ۱۳۸۴ تهران
- ۲۱- زمین و من و ما، دکتر سیمین بازرگان، انتشارات مدرسه، تهران
- ۲۲- پنجاه ترانه، نغمه‌ها، خانه ادبیات، ۱۳۸۰ (مجموعه اشعار)، تهران
- ۲۳- ادبیات کودکان و نوجوانان، ناصر قلی بوالحسنی، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۵ تهران
- ۲۴- قصه‌گویی در خانه و خانواده، مصطفی رحمان‌دوست، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۱ تهران

- ۲۵- آموزش هنر، مینو واثقی، انتشارات پیام نور، ۱۳۷۴ تهران
- ۲۶- آموزش نقاشی برای خردسالان، جین کوپر بلاند، مرضیه قره‌داغی، نشر دنیای نو، ۱۳۷۷ تهران
- ۲۷- هنر در مدرسه، جان لنکستر، دکتر میرمحمد سیدعباسی‌زاده، انتشارات رشد، ۱۳۷۷ تهران
- ۲۸- آزمایش‌های علوم برای دوره‌ی آمادگی و دبستان، جین د. هارلان، ترجمه محمدتقی منشی طوسی، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲
- ۲۹- مهارت‌های زندگی، نویسنده کریس. ال. کلینکه، مترجم شهرام محمدخانی ۲ جلد، انتشارات اسپند هنر، ۱۳۸۱ تهران
- ۳۰- آموزش کاربردی خلاقیت و حل خلاق مسائل، ترجمه و تألیف دکتر حسن قاسم‌زاده، انتشارات قصیده‌سرا، سال ۱۳۸۱ تهران
- ۳۱- روابط معلم و دانش‌آموز، نویسنده هایم‌گینات، ترجمه‌ی سیاوش سرتیپی، نشر فاخته، ۱۳۷۱ تهران
- ۳۲- دنیای کوچک بزرگ من، ادوارد و نیکلر، ماگدانس اشتوکنیگر، ترجمه‌ی وجیهه حاکمی، انتشارات فکر روز، ۱۳۷۱ تهران
- ۳۳- مشکلات رفتاری کودکان، جوداگلاس، ترجمه‌ی مهشید پاسایی، نشر مرکز، ۱۳۷۴ تهران
- ۳۴- مهارت‌های زندگی، فرهاد طارمیان، ماهیار ماهجویی، طاهر فتحی، اداره‌ی کل مشاوره و بهداشت مدارس، انتشارات تربیت، ۱۳۷۸ تهران
- ۳۵- استعدادها و مهارت‌های خلاقیت و راه‌های آزمون و پرورش آن‌ها، دکتر حسن قاسم‌زاده، نشر دنیای نو، ۱۳۷۵ تهران
- ۳۶- شش کلاه تفکر، ادوارد دیونو، ترجمه‌ی آذین ایزدی‌فر، انتشارات بیک بهار، ۱۳۷۹ تهران
- ۳۷- انضباط بدون اشک، ردولف دریکورسی، پرل کاسل، ترجمه مینو واثقی، مریم داداش‌زاده، انتشارات رشد، ۱۳۷۸ تهران
- ۳۸- کلیدهای رویارویی با خشونت در کودکان و نوجوانان، باری مک‌نامارا، فرانسیس مک‌نامارا، مترجم دکتر مسعود حاجی‌زاده، انتشارات صابرین، ۱۳۷۸ تهران
- ۳۹- کلیدهای پرورش خلاقیت هنری در کودکان و نوجوانان، سوزان استرابکر سالی‌وارنر، ترجمه اکرم قیطاسی، انتشارات صابرین، ۱۳۸۳ تهران
- ۴۰- شکوفایی خلاقیت در کودکان، ترزاآمالی، دکتر حسن قاسم‌زاده، نشر دنیای نو، ۱۳۷۵ تهران
- ۴۱- فرزندپروری، جین مورفی، ترجمه‌ی فرخنده مفیدی (۶جلد)، انتشارات قدیانی، ۱۳۸۱ تهران
- ۴۲- ایجاد انگیزه در کودکان، الیزابت هارتلی بروئر، ترجمه‌ی احمد ناهیدی، انتشارات جوانه‌ی رشد، ۱۳۸۴ تهران
- ۴۳- آموزش از راه بازی، جین مارزولو، جین لوید، ترجمه‌ی لیلی انگجی، انتشارات رشد، ۱۳۸۳ تهران
- ۴۴- بازی‌های آموزشی، مصطفی مقدم، منوچهر ترکمان، انتشارات مدرسه ۱۳۸۳ تهران
- ۴۵- پیامدهای فرهنگی اسباب‌بازی، مجموعه مقالات، نشر فرهنگ و دانش ۱۳۸۰ تهران
- ۴۶- صدمه‌ی بازی با نوزاد، مرکز پژوهش‌های آموزش پیش از دبستان، انتشارات کارگاه کودک، ۱۳۷۷ تهران
- ۴۷- بازی‌های مشارکتی، فرشته سبحانی، انتشارات آموزش، ۱۳۸۴ تهران
- ۴۸- بازی‌های آموزشی و پرورشی، ماربل آگوستاوسون، سوک ولف، چریل ال. کینگ، ترجمه‌ی دهکردی، پورسلطانی

زرندي، انتشارات صنم، ۱۳۷۷ تهران

۴۹- بازی‌های خلاق، شیلا الیسون، جوویت‌گری، ترجمه‌ی لیلی انگجی، انتشارات رشد، ۱۳۸۳ تهران

۵۰- بازی‌های کودکان جهان، آرنولد، ترجمه‌ی مرتضی بهمن‌آزاد، نشر کتاب‌های دانه، ۱۳۷۶ تهران

۵۱- بازی‌های بومی و سنتی ایران، سازمان بهزیستی کشور، کبری متقی، پروین شریعتمداری، رقیه یزدان‌دوست، ۱۳۷۱

تهران

۵۲- قصه بازی، کیقباد یزدانی، کانون پرورش فکری کودکان، ۱۳۸۵ تهران

۵۳- بگذار بازی کنم، دورتی جفری و دیگران، ترجمه‌ی لیلی انگجی، نشر ساوالان، ۱۳۸۵ تهران

۵۴- بازی‌های ورزشی در مهدکودک، ام. پ. دونادیو، ترجمه سوسن ضیا انتشارات کارگاه کودک، ۱۳۷۹ تهران

۵۵- بازی خانواده و پرورش خلاقیت، عبدالرضا کردی، نشر افراز، ۱۳۸۲ تهران

۵۶- بازی و تأثیر آن در رشد کودک، لیلی انگجی، عزیزه عسگری، نشر طراحان ایماشر، ۱۳۸۵ تهران

۵۷- روان‌شناسی بازی، فرگاس پیترهیوز، ترجمه کامران گنجی، انتشارات رشد، ۱۳۸۴ تهران

۵۸- بازی در اوایل کودکی، ماری‌دی شرایدان، ترجمه مهدی سهرابی انتشارات دانشگاه فردوسی، ۱۳۸۵ مشهد

۵۹- بازی‌ها و سرگرمی‌های کودکان پیش دبستانی (۲/۵ تا ۵ سالگی) جی، روبین، سوزان مردیت، ترجمه‌ی سیروس

مروت، انتشارات خجسته، ۱۳۸۰ تهران

۶۰- بازی‌ها و سرگرمی‌های کودکان پیش دبستانی (تولد تا ۲/۵ سالگی)، جی‌روبین، سوزان مردیت، ترجمه زهرا یعقوبی،

۱۳۸۱، نشر خجسته تهران

۶۱- بازی با ۵ انگشت، رحمان دوست، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۶ تهران

۶۲- بازی و ورزش، مؤسسه هیومن کنیتک امریکا، ترجمه جواد آزمون، ماندانا آجودان گرگانی، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۵

تهران

۶۳- تغذیه‌ی کودکان پیش دبستانی و دبستانی، دکتر محمد عفت‌پناه، پریسا اساسی نشر پونه، سال ۱۳۷۷

۶۴- راهنمای تغذیه‌ی کودک، کارین نایت و جینی لاملی، ترجمه‌ی دکتر عبدالعلی خوارزمی، آستان قدس رضوی ۱۳۷۸

۶۵- بهترین کلیدهای تغذیه برای کودک و نوجوان، دکتر کارولین ای. مر، ترجمه‌ی دکتر جواد میدانی، انتشارات دانه،

۱۳۷۸

۶۶- تغذیه و آشپزی برای همه کودکان، آنابل کارمیل، ترجمه‌ی امیرصادقی، نشر دانش ایران، ۱۳۸۱

۶۷- برای کودکم چه بپزم، زیبیل شال، طاهره میرزاخان‌خمسه، انتشارات امیربهادر، ۱۳۷۸

۶۸- تغذیه و تأمین رشد و سلامت کودک پیش از دبستان، دکتر نیکتا حاتمی‌زاده انجمن ایرانیان، ۱۳۸۵

۶۹- تغذیه و تربیت کودک، دکتر بنیامین اسپاک، ترجمه‌ی دکتر مصطفی مدنی، انتشارات زوارتهران

۷۰- ایمنی موادغذایی، پ زندی، ترجمه م. ت گلدانی، انتشارات انسیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور

